

Рис. 3. *Пісм Pinus sylvestris* у коробі

У середині квітня (15.04) на розсаднику Чорнявського лісництва було висіяно насіння *P. sylvestris*. Після посіву було здійснено полив, який надалі повторювали в разі потреби, в міру заростання бур'янами виконували як механізований у міжряддях, так і ручний у рядах догляд. Перші сходи *P. sylvestris* появилися уже через три тижні, а уже в липні повністю сформувалися рядки сіянців з висотою $8,0^{\pm 1,8}$ см, діаметром $1,9^{\pm 0,2}$ мм, довжиною коріння $15,3^{\pm 4,0}$ см. Вихід сіянців на 1 погонний метр рядка сягав $53^{\pm 7,7}$ шт. За біометричними показниками сіянці, вирощені у відкритому ґрунті, майже у 2 рази менші, що можна пояснити мінливістю кліматичних чинників. У закритому ґрунті актуальності набуває регулювання кліматичних показників, які мають істотне значення для росту і розвитку сіянців, а також дотримання агротехнічних прийомів вирощування садивного матеріалу.

Висновки:

1. Температура повітря та ґрунту під час вирощування сіянців сосни звичайної в теплиці вища на $5,1^{\circ}\text{C}$ від аналогічних показників в коробі та у відкритому ґрунті. Це зумовлює зменшення терміну проростання насіння, збільшує інтенсивність фотосинтезу та знижує процес транспірації.
2. Середня добова вологість повітря на відкритому місці становить 76,1 %, а в теплиці – в межах 92,4-95,9 %. Особливо велика різниця вологості повітря в теплицях і коробах простежується з 12^{00} до 20^{00} год, де абсолютні величини порівняно з відкритим ґрунтом знаходяться в межах 91-98 і 56-62 %, тобто простежується тенденція до зменшення вологості повітря в денний час. В окремі спекотні дні вологість повітря на відкритому ґрунті знижувалася до 45 %, а в теплиці та коробах вона нижче 92,4 % не опускалася.

3. Найкращий садивний матеріал за біометричними показниками отримано в коробах 20,2 см, що пояснюється задовільним температурним режимом як ґрунту, так і повітря та регульованою високою вологістю повітря.

Література

1. Баглай А.Н. Каким способом лучше восстанавливать сосну / А.Н. Баглай // Лесное хозяйство : журнал. – 1966. – № 5. – С. 35-36.
2. Білоус В.І. Лісова селекція : підручник / В.І. Білоус. – Умань : Уманське вид.-поліграф. під-во, 2003. – С. 534.
3. Ермаков Б.С. Выращивание саженцев методом черенкования / Б.С. Ермаков. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1975. – 152 с.
4. Кальной П.Г. Лесной питомник / П.Г. Кальной. – К. : Изд-во МСХ, 1977. – 122 с.
5. Маурер В.М. Декоративне розсадництво з основами насінництва : навч. посібн. / В.М. Маурер. – К. : Вид-во НАУ, 2006. – 270 с.
6. Правдин Л.Ф. Сосна обыкновенная / Л.Ф. Правдин. – М. : Изд-во "Наука", 1964. – 192 с.
7. Правдин Л.Ф. Вегетативное размножение растений / Л.Ф. Правдин. – Л. : Сельхозгиз, 1938. – 232 с.
8. Редько Г.И. Лесные культуры : учебник / Г.И. Редько, А.П. Родин, И.В. Терещевский. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1980. – 368 с.

Шлапак В.В. Вирощування посадочного матеріалу *Pinus sylvestris*

І. в Притясминских борах

Исследован рост сеянцев *Pinus sylvestris* L. в питомнике, теплице и коробе. Подтверждено, что эффективность выращивания сеянцев *P. sylvestris* существенно зависит от агротехнических приемов. Установлено, что рост и развитие сеянцев *P. sylvestris* зависит от контролируемых климатических факторов.

Ключевые слова: *Pinus sylvestris* L., питомник, теплица, короб, температура, влажность, рост.

Shlapak V.V. *Pinus sylvestris* L. planting stock cultivation in pine forests on the Tiasmyn riversides

The growth of *Pinus sylvestris* L. seedlings in the nursery, in a glasshouse and in a box is researched. It is reaffirmed that the cultivation effectiveness of *Pinus sylvestris* L. seedlings depends considerably on agrotechnical methods. It is established that growth and development of *Pinus sylvestris* L. seedlings depends on controlled climatic factors.

Keywords: *Pinus sylvestris* L., tree nursery, glasshouse, box, temperature, moisture, growth.

УДК 630*[116+22+42]

Ст. наук. співроб. Ю.С. Шпарик,

канд. с.-г. наук; магістр І.М. Яновська – Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П.С. Погребняка, м. Івано-Франківськ

ДИНАМІКА ПАРАМЕТРІВ БУКОВОГО ПРАЛІСУ

Аналіз результатів трьох інвентаризацій деревостану букового пралісу Карпат показав, що праліс за 10 років зазнав істотних змін окремих параметрів, але при цьому залишився різновіковим, багатоярусним і стійким до зовнішніх впливів. Практично не змінюються площа поперечного перерізу, склад порід та стан дерев букового пралісу. Коливання висоти, діаметра, кількості дерев, запасу деревини і сухостою букового пралісу становили 6-20 %.

Ключові слова: буковий праліс, склад порід, кількість дерев, діаметр, площа поперечного перерізу, запас, мінливість.

Вступ. Визначення пралісів, яке використовують у більшості світових оцінок, – лісові масиви без видимих слідів минулої або теперішньої діяльності людини – власне вказує на те, що праліси розвиваються і функціонують без втручання людини, тобто природним шляхом [1-2]. Такі лісові екосистеми в змозі нівелювати природні загрози, наприклад наслідки стихійних явищ, самостійно, за рахунок їх внутрішньої стійкості. Це означає, що в них відпрацьований механізм саморегуляції та відновлення пошкоджень, які завдані стихійними явищами. Для лісівництва важливим є розуміння цього механізму пралісів, який забезпечує таке довготривале функціонування лісових екосистем. Не варто відкидати також іншу ймовірність – праліси формуються тільки в таких кліматичних умовах, де їх механізм саморегуляції є сильнішим за стихійні явища [3-5]. Найбільшу вагу у своїй роботі лісівники приділяють деревостану, який визначає більшість основних властивостей лісової екосистеми: запас деревини, висота і діаметр дерев, корененаселеність ґрунту, розвиток інших ярусів [6-8]. Тому, кількісні зміни параметрів деревостану пралісу є визначальними для розроблення лісівничої стратегії наближеного до природи лісівництва [9, 11]. Науковці УкрНДІґірліс ведуть контроль за параметрами букового пралісу Українських Карпат з 1999 р. [2, 9, 10, 11].

Методика досліджень. Об'єкт досліджень – постійна пробна площа в буковому пралісі Угольського відділення Карпатського біосферного заповідника розміром 10 га, закладена в 1999 р. і повторно обстежена в 2005 та 2010 рр. Цей масив пралісу (200 на 500 метрів) умовно розділено на 40 пробних площ з розмірами 50 на 50 метрів (0,25 га кожна). Методи інвентаризації прийняті за рекомендаціями IUFRO: діаметри на висоті 1,3 м заміряли мірною вилкою в двох напрямках з точністю до міліметра; діаметри на висоті 7 м – відповідною мірною вилкою до сантиметра; довжини – мірною стрічкою до дециметра за горизонтальною проекцією; горизонтальні кути і стрімкість схилів – до градієнта; висоти дерев – висотоміром до дециметра [7]. Видові числа розраховані за результатами аналізу діаметрів на висоті 7 метрів і висоти облікових дерев, а висоти – за графіками висот в розрізі інвентаризації. Об'єми дерев – як добуток площі поперечного перерізу на висоту і на виводне число.

Стан дерева ідентифікували так: 1 – живе стояче дерево з повноцінною кроною чи з окремими гілками; 4 – дерево, яке зараз відсутнє, але було під час попередньої інвентаризації; 5 – живе лежаче дерево; 6 – мертве (сухе) стояче дерево з гілками різних порядків (свіжий сухостій); 7 – сухе стояче дерево з гілками тільки перших порядків (старий сухостій); 8 – сухе стояче дерево без гілок чи нижня частина мертвого стовбура (старий сухостій).

Результати дослідження. В 2000 р. на 10 га пробної площі було обліковано менше трьох тисяч дерев (288 дерев на 1 га). За результатами обліку розраховано середні параметри деревостану букового пралісу для кожної з 40 пробних площ і основні показники їх мінливості. Під час першої інвентаризації деревостан пралісу характеризувався значними розмірними параметрами (висота і діаметр), але мала кількість дерев обумовила невисокі значення площі поперечного перерізу та запасу деревини. Запас сухою також

низький (табл. 1). За коефіцієнтом варіації найменшу мінливість має середня висота, а найбільшу – запас сухою. Варіація інших таксаційних показників у 2000 р. змінювалася в межах 15-25 %, асиметрія – від мінус 0,7 до плюс 1,7, а ексцес – від мінус 0,23 до плюс 3,9. Точність визначення тільки запасу сухою перевищила 10 %, а для інших показників – становила 1,4-3,7 %. На 26 пробних площах (65 %) у складі порід повністю домінує бук (10Бк) з різними частками явора, ясена, клена гостролистого та ільма. Ще на 13 (32,5 %) – частка бука у складі – 9 одиниць і лише на одній пробі (2,5 %) – 7 одиниць.

Табл. 1. Параметри* деревостану букового пралісу в 2000 р.

Показники	Склад деревостану	Середні		Кількість дерев, шт./га	G, м ² /га	V, м ³ /га	Зокрема сухостій, м ³ /га
		H, м	D, см				
Середнє (M)	10Бк+Яв, од.	36,6	43,8	288	42,3	666	17,9
Максимум (max)	Яс, Ільм,	40,6	53,4	468	55,8	901	85,0
Мінімум (min)	Кл.г. з коливанням від 10Бк через	28,0	28,4	192	26,2	392	0,0
Варіація (V, %)		8,6	15,5	23,6	17,3	20,6	99,9
Асиметрія (A)		-0,7	0,0	0,5	0,09	0,02	1,70
Ексцес (E)	9Бк1Яв чи 9Бк1Яс до	0,4	-0,1	-0,2	-0,22	-0,23	3,90
Помилка (m)	7Бк2Яв1Яс, од. Ільм	0,49	1,08	10,8	1,17	20,8	2,8
Точність (P, %)		1,4	2,5	3,7	2,8	3,3	15,9

* – H – висота, D – діаметр, G – сума площ поперечних січень, V – запас деревини.

За станом розподіл дерев у буковому пралісі однобокий: в 2000 р. живі дерева становили 96 %, з яких близько 1 % були лежачими – переважно притиснуті поваленими деревами. Мертві дерева (4 %) розподілилися на свіжий (1 %) і старий (3 %) сухостій. Серед живих лежачих дерев відсутні ільми та клени гостролисті, серед свіжого сухою – явори та клени гостролисті, серед старого сухою – ільми та ясени (табл. 2).

Табл. 2. Розподіл дерев букового пралісу в 2000 р. за породами та станом

Породи	Кількість дерев за станом*, шт./га					Всього, шт./га
	1	5	6	7	8	
Бук	266,1	2,8	2,4	0,9	7,4	279,6
Ільм	0,7	0,0	0,4	0,0	0,0	1,1
Клен гостролистий	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3
Явір	5,0	0,1	0,0	0,1	0,0	5,2
Ясен	1,3	0,1	0,1	0,0	0,0	1,5
Разом	273,3	3,0	2,9	1,0	7,5	287,7

* – суть позначень цифрами стану описано вище в методиці.

Під час другої інвентаризації деревостан пралісу і надалі характеризувався достатньо значними розмірними параметрами (висота і діаметр), а мала кількість дерев зумовила невисокі значення площі поперечного перерізу та запасу деревини. Запас сухою також низький (табл. 3). За цих 5 років намітилася тенденція до збільшення кількості дерев, запасу деревини і сухою та до зменшення діаметра. Відбулися також зміни в породному складі – появилася пробна площа з часткою бука 8 одиниць (у 2000 р. була 9).

Найменша мінливість і далі у середньої висоти, а найбільша – в запасу сухостою, істотно зменшилася мінливість суми площ поперечного січення. Варіація інших показників у 2005 р. коливалася в межах 15-23 %, асиметрія – від мінус 0,35 до плюс 0,86, а ексцес – від мінус 0,50 до плюс 0,71. Точність визначення запасу сухостою 11,8 %, а інших показників – в межах 1,8-3,6 %.

Табл. 3. Параметри деревостану букового пралісу в 2005 р.

Показники	Склад дере- востану	Середні		Кількість де- рев, шт./га	G, м ² /га	V, м ³ /га	Зокрема су- хостій, м ³ /га
		H, м	D, см				
Середнє (M)	10Бк+Яв, Яс,	36,1	40,4	306	44,2	746	29,9
Максимум (max)	од. Ільм, Кл.г.	45,0	57,0	480	57,8	1006	78,3
Мінімум (min)	з коливанням	25,0	24,1	196	28,1	416	0,0
Варіація (V, %)	від 10Бк через	11,2	15,4	22,8	11,6	19,9	73,6
Асиметрія (A)	9Бк1Яв,	-0,35	-0,18	0,45	-0,07	-0,32	0,86
Ексцес (E)	9Бк1Яс,	0,49	0,71	-0,27	-0,50	-0,40	0,03
Помилка (m)	8Бк1Яв1Яс до	0,66	1,00	11,2	1,21	22,2	3,08
Точність (P, %)	7Бк2Яв1Яс	1,8	2,5	3,6	2,7	3,2	11,8

Станом на 2005 р. у буковому пралісі теж переважали живі дерева: вони становили 92 %, з яких близько 2 % були лежачими; мертві дерева (5 %) розподілилися на свіжий (1 %) і старий (4 %) сухостій; не вдалося знайти близько 2 % дерев, які були під час першої інвентаризації. Серед живих лежачих дерев відсутні явори, ільми та клени гостролисті, серед свіжого сухостою – явори, ільми та ясени, серед старого сухостою – ясени, серед не знайдених – ільми та клени гостролисті (табл. 4).

Табл. 4. Розподіл дерев букового пралісу в 2005 р. за породами та станом

Породи	Кількість дерев за станом, шт./га						Всього, шт./га
	1	4	5	6	7	8	
Бук	268,3	7	5,4	2,4	1,2	12	296,3
Ільм	1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	1,4
Клен гостролистий	1,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	1,4
Явір	5,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	5,7
Ясен	1,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	1,5
Разом	277,2	7,3	5,5	2,5	1,3	12,5	306,3

При третій інвентаризації деревостан пралісу і надалі характеризувався достатньо значними розмірними параметрами (висота і діаметр) та невисокими значення площі поперечного перерізу та запасу деревини. Запас сухостою також низький (табл. 5). За 10 років підтвердилася тенденція до збільшення кількості дерев та до зменшення діаметра – відповідно запас деревини та сухостою теж зменшився. Відновився попередній (2000 р.) породний склад – пробна площа з часткою бука 8 знову має 9 одиниць. Найменша мінливість і далі у середньої висоти, а найбільша – у запасу сухостою. Варіація інших таксаційних показників у 2005 р. змінювалася в межах 14-22 %, асиметрія – від мінус 0,34 до плюс 0,71, а ексцес – від мінус 0,50 до мінус 0,11. Точність визначення запасу сухостою далі перевищує 10 %, а інших показників – у межах 1,5-3,5 %.

Табл. 5. Параметри деревостану букового пралісу в 2010 р.

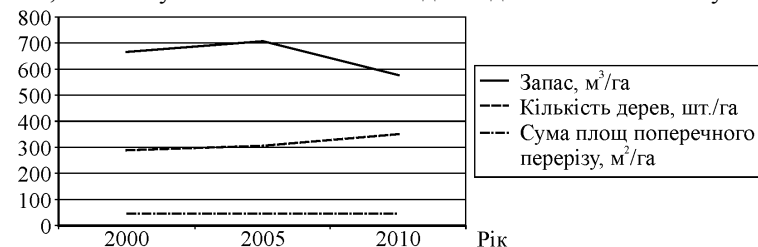
Показники	Склад дере- востану	Середні		Кількість де- рев, шт./га	G, м ² /га	V, м ³ /га	Зокрема су- хостій, м ³ /га
		H, м	D, см				
Середнє (M)	10Бк+Яв, од.	32,1	39,0	347	42,2	577	20,0
Максимум (max)	Яс, Ільм, Кл.г.	36,4	53,4	508	60,0	806	55,1
Мінімум (min)	з коливанням	24,0	28,4	212	28,2	324	0
Варіація (V, %)	від 10Бк через	9,5	14,2	22,1	18,3	21,5	82,1
Асиметрія (A)	9Бк1Яв чи	-0,34	0,24	0,37	0,48	-0,14	0,71
Ексцес (E)	9Бк1Яс до	-0,16	-0,21	-0,50	-0,11	-0,43	-0,37
Помилка (m)	7Бк2Яв1Яс,	0,47	0,90	12,15	1,22	19,65	2,5
Точність (P, %)	од. Ільм	1,5	2,3	3,5	2,9	3,4	13,0

Станом на 2010 р. у буковому пралісі теж переважали живі дерева: вони становили 94 %, з яких близько 10 % були лежачими; мертві дерева (4 %) розподілилися на свіжий (0 %) і старий (4 %) сухостій; не вдалося знайти близько 2 % дерев, які були під час другої інвентаризації. Серед живих і лежачих дерев присутні всі породи, серед свіжого сухостою та не знайдених дерев – тільки буки, серед старого сухостою – буки, ільми та клени (табл. 6).

Табл. 6. Розподіл дерев букового пралісу в 2010 році за породами та станом

Породи	Кількість дерев за станом, шт./га						Всього, шт./га
	1	4	5	6	7	8	
Бук	279,6	6,0	32,8	1,2	2,2	10,3	332,1
Ясен	1,1	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	1,4
Явір	7,4	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	8,5
Клен гостролистий	2,7	0,0	0,3	0,0	0,0	0,1	3,1
Ільм	1,8	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4	2,3
Разом	292,6	6,0	34,6	1,2	2,2	10,8	347,4

Динаміка середніх таксаційних параметрів букового пралісу за 10 років досліджень не однозначна (рис.). Найбільш стабільним показником є площа поперечного січення, яка хоча і має певні коливання (на рівні декількох відсотків), але її значення постійно близько 43 м²/га. Кількість дерев має стабільну тенденцію до збільшення – за 10 років воно становило близько 20 %. Запас деревини в перші 5 років збільшився на 6 %, а в наступні 5 – зменшився майже на 20 %. Зазначимо, що середній діаметр та висота постійно зменшуються, а запас сухостою змінюється подібно до загального запасу.

Рис. Динаміка основних параметрів букового пралісу за 10 років

Назагал, буковий праліс навіть в такий невеликий період часу (10 років) характеризується істотними змінами окремих параметрів, але зали-

шається різновіковим та багатоярусним деревостаном, стійким до зовнішніх впливів.

Висновки. Стационарні дослідження динаміки основних параметрів букового пралісу впродовж 10 років дали підставу говорити про те, що навіть в такий невеликий період часу праліс характеризується істотними змінами окремих параметрів, але залишається різновіковим та багатоярусним деревостаном, стійким до зовнішніх впливів:

- найбільш стабільною є площа поперечного січення, яка хоча і має певні зміни (на рівні кількох відсотків), але її значення постійно близько 43 м²/га;
- склад порід стабільний – зміна на одиницю складу на одній з 40 проб;
- кількість дерев має стабільну тенденцію до збільшення (на 20 %);
- запас деревини в перші п'ять років збільшився на 6 %, а в наступні – зменшився на 20 %, запас сухою змінювався аналогічно;
- середній діаметр та висота зменшилися на рівні 11 і на 12 %;
- частка дерев різного стану змінюється слабо: живих – від 92 до 96 %, свіжого сухою – від 0 до 1, старого – від 3 до 4 %.

Вивчена ділянка пралісу зараз перебуває на стадії розпаду – в основному ярусі переважають процеси висихання найбільших дерев над появою нових.

Література

1. Global forest resources assessment 2005 (FRA-2005). – FAO, Rome. – 367 p.
2. Шпарик Ю.С. Структура букового пралісу Українських Карпат / Ю.С. Шпарик, Б. Коммармот, Ю.Ю. Беркеда. – Снятин : Вид-во "Прутпринт", 2010. – 143 с.
3. Dorren L. Impact of climate change on natural hazards and the role of forests / L. Dorren // Natural hazards and natural disturbances in mountain forests. – Trento, Italy, 2007. – P. 30.
4. Bezzi M. Dendrogeomorphological analysis of natural hazards in mountain areas / M. Bezzi, M.G. Cantiani, M. Ciolli // Proc. Int. Conf. Natural Hazards and Natural Disturbances in Mountain Forests. – Trento, Italy, 2007. – P. 19.
5. Boncina A. Long-term analysis of natural disturbances in mountain forests of Norway spruce (*Picea abies* (L.) Karsten) in Julian Alps / A. Boncina, M. Klopčič, A. Poljanec, A. Gartner // Proc. Int. Conf. Natural hazards and natural disturbances in mountain forests. – Trento, Italy, 2007. – P. 20.
6. Ануцин Н.П. Лесная таксация / Н.П. Ануцин. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1982. – 552 с.
7. Radulescu A.V. (1937): Wuchs-Leistung, Nutzung und Verjüngung der urwüchsigen Buchenbestände in den Karpaten / A.V. Radulescu. – Bukarest, Leopold Geler. – 112 s.
8. Neuert C. (1999): Die Dynamik räumlicher Strukturen in naturnahen Buchenwäldern Mitteleuropas / C. Neuert // UFZ-Bericht Nr. 20. Umweltforschungszentrum. – Leipzig-Halle GmbH. – 183 s.
9. Commarmot B. (2007) Virgin Beech Forests as Reference Habitats for Nature Conservation: Results of Research in the Ukrainian Carpathians / B. Commarmot, Y. Shparyk, V. Chumak, P. Duelli, N. Kuffer, P. Lovas // Natur und Landschaft. Zeitschrift für Naturschutz und Landschaftspflege. – 2007. – No. 9/10. – Pp. 398-400.
10. Шпарик Ю.С. Характеристики стійкості лісів та методика їх визначення / Ю.С. Шпарик // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.3. – С. 58-63.
11. Парпан В.І. Букові праліси Українських Карпат: їх охорона та ценотична структура / В.І. Парпан, С.М. Стойко // НТШ, Наукові записки. – Івано-Франківськ : Вид-во "Лілея", 1999. – Вип. 4. – С. 81-86.

Шпарик Ю.С., Яновська І.М. Динаміка параметрів букового праліса

Анализ результатов трех инвентаризаций древостоя буковых пралесов Карпат показал, что пралес за 10 лет претерпел существенные изменения отдельных пара-

метров, но при этом остался разновозрастным, многоярусным и устойчивым к внешним воздействиям. Практически не изменились площадь поперечного сечения, состав пород и состояние деревьев буковых пралесов. Колебания высоты, диаметра, количества деревьев, запаса древесины и сухостоя буковых пралесов составили 6-20 %.

Ключевые слова: буковый пралес, состав пород, количество деревьев, диаметр, площадь поперечного сечения, запас, изменчивость.

Shparyk Yu.S., Yanovs'ka I.M. Parameters' dynamics of virgin beech forests

Analysis of 3 inventories of the Carpathian beech virgin forest stand showed that virgin forest during 10 years has significant changes in some parameters, but it remained uneven-aged, many-layered and resistant to impacts. Cross-section square, species compositions and trees' conditions of the beech virgin forest stand were most stable. Fluctuations in height, diameter, number of trees, living and dead wood volume of the beech virgin forest stand were 6-20 percent.

Keywords: beech virgin forest, species composition, number of trees, diameter, cross section square, wood volume, variability.

УДК 630*450:582.475

Інж. Р.А. Ярошук – НЛТУ України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ПСЕВДОТСУГИ МЕНЗІСА (*PSEUDOTSUGA MENZIESII* (MIRB.) FRANCO) У ШТУЧНИХ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕННЯХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Представлено стислий огляд літературних джерел щодо поширення та росту інтродуцента на території України. Досліджено та узагальнено особливості поширення псевдотсуги Мензіса у лісових культурах Західного Лісостепу України. Здійснено розподіл площі штучних насаджень за участю виду у досліджуваному регіоні залежно від групи віку і типу лісу. Проаналізовано життєвий стан породи у насадженнях різних типів лісорослинних умов регіону.

Ключові слова: псевдотсуга Мензіса, поширення, тип лісу, життєвий стан.

На території України перші лісові культури псевдотсуги Мензіса, невеликими площами, були створені на початку ХХ ст. у Карпатському регіоні, на висоті від 250 до 850 м н.р.м. [2, 6, 8-10]. Насіння для створення лісових культур використовували як з дерев природного ареалу, так і завезене з Німеччини, де росли вже насінні екземпляри, які пройшли акліматизацію [3, 11]. М.С. Гунчак [3] стверджує, що в Українських Карпатах лісові культури псевдотсуги Мензіса у віці 21-100 років ростуть на 36 ділянках. Середня висота дерев насадження виду на Закарпатті в Тур'я-Реметському лісництві ДП "Перечинське лісове господарство" у віці 45 років сягала 35 м, а їх запас становив 500 м³·га⁻¹, в 60 років у цьому ж лісництві запас дерев досліджуваного виду становив 900 м³·га⁻¹. У 70 років середня висота дерев сягала 45 м, а середній діаметр – 50,1 см, при цьому запас сягав 1430 м³·га⁻¹ [3, 11].

Крім Карпатського регіону, чисті і змішані лісові культури псевдотсуги Мензіса ростуть у Тернопільській, Львівській (рівнинна частина), Хмельницькій, Вінницькій і Волинській областях. Переважно вони створені з домішкою ялини звичайної, модрина європейської, ялиці білої, дуба звичайного, липи дрібнолистої, клена-явора. Зростають вони у типах лісорослинних умов D₂₋₃, частково С₂₋₃ [1, 3]. Безпосередньо на території Західного Лісосте-